

TANULMÁNYOK

MAGYAR HAZAFIAK A SZOVJET PARTIZÁNOK SORAIBAN A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ IDEJÉN

V. N. ANDRIANOV

A Nagy Honvédő Háború folyamán sok magyar hazafi küzdött a szovjet partizánalakulatokban: magyar antifasisztákkal találkozhatunk a Brjanszk környéki, bjelorussziai és ukrajnai partizánosztagokban; országunk megszállt területein tevékenykedtek Sz. A. Kovpak, Sz. F. Malikov, M. I. Naumov, N. A. Prokopjuk híres magasabbegységeiben és más szovjet partizánalakulatok tagjaként; a szovjet partizánokkal vállvetve harcoltak a magyarok a fasiszták ellen Lengyelország, Csehszlovákia és saját hazájuk területén.

A különböző országok antifasisztái más népek partizánmozgalmaiban való részvételükkel fényes bizonyítékát adták az európai ellenállási mozgalomban tevékenykedő harcosok nemzetközi szolidaritásának. Nemzetközi egységük és szolidaritásuk alapja a nemzeti felszabadító harc antifasiszta jellege volt. Az ellenállási mozgalomban megmutatkozó nemzetközi összefogás érzésének a harc közös politikai célja és azon néptömegek osztályjellegű szolidaritása volt az alapja, akik arra törekedtek, hogy megszabaduljanak a fasizmus szörnyűségeitől és megvalósítsák a társadalmi igazságosságot, szabadságot és testvériséget.

A harc céljainak közossége, az osztályjellegű szolidaritás, a kölcsönös baráti segítségnyújtás, a partizánerők nemzetközi összetétele meggyőzően cáfolja néhány burzsoá történész állítását az ellenállási mozgalom „apolitikus” voltáról, továbbá arról, hogy a mozgalomra jellemző demokratizmus és antifasizmus nem törvényszerű, hanem kívülről bevitt jelenség.

A különböző országok kommunistáit, miközben igazi hazafiakként hősiiesen védték a nemzeti érdekeket, mindig — megingathatatlanul — a proletár nemzetköziség elvei vezérelték. A hazájuk védelméért folytatott hazafias harcot ők a nemzetközi antifasiszta felszabadító mozgalom alkotórészének tekintették. A kommunisták fáradhatatlanul hirdették, hogy a közös ellenség, a fasizmus elleni harcban nélkülözhetetlen valamennyi ország dolgozóinak szolidaritása.

Éppen ezért nem véletlen, hogy a második világháború éveiben több ország partizánosztágaiban különböző nemzetiségű antifasiszták harcoltak vállvetve a hitleristák ellen.

A fasizmus elleni harc internacionalista jellege világosan megmutat-

kozott már a Spanyol Köztársaság védelméért vívott küzdelmekben is. Éppen spanyol földön ütközött a fasizmus először olyan fegyveres ellenállásba, melyben aktív részt vállalt több — franciákból, csehek-ből, lengyelekből, belgákból, olaszokból, oroszokból, jugoszlávokból, amerikaiakból, angolokból, németekből, bolgárokból és számos más nép képviselőiből alakult — nemzetközi brigád. Nagy részt vállaltak e harcban a magyar kommunisták is. A magyar önkéntesekből 1200¹ harcost számláló zászlóalj jött létre. A zászlóalj a 12. nemzetközi dandár állományában harcolt; a dandár parancsnoka az ismert magyar író, az oroszországi polgárháború hőse, Zalka Máté (Lukács tábornok) volt. Az egész haladó emberiség érdekeit védelmezve a magyar nép 600 legjobb fia adta életét Spanyolországban a fasiszták elleni harcokban.²

Az első napoktól kezdve, amikor Németország hitszegő módon megtámadta a Szovjetuniót, a magyar antifasiszták országuk fasiszta kormányának megdöntéséért, különbéke megkötéséért, a demokratikus Magyarország megteremtéséért folytatandó harcra buzdítottak. A háborúellenes és antifasiszta harc élcsapata a Kommunisták Magyarországi Pártja volt. A KMP Központi Bizottsága 1941. június 28-án és szeptember 1-én tartott ülésein határozatokat fogadott el, amelyekben megállapította, hogy a hitleri agresszió a legnagyobb veszélyt jelenti a magyar dolgozók számára. A KMP KB-a aláhúzta, hogy a magyar népnek érdeke a szovjetellenes háború beszüntetése, s elhatározta, hogy egész munkáját a fő feladatok megoldásának rendeli alá. Ezek: Magyarország felszabadítása a német imperialista elnyomás alól, a német hadsereg kiűzése az országból és a Szovjetunió elleni háború beszüntetése.

Nem volt tehát véletlen jelenség, hogy a fasizmus ellen harcoló szovjet partizánok soraiban magyar hazafiak is küzdöttek. Ez logikus folytatása volt a KMP internacionalista politikájának abban a küzdelemben, amelyet népe szocialista holnapjáért folytatott. Ez a harc még a teljes illegalitás körülményei közt, a Magyar Tanácsköztársaság 1919-ben elszenvedett veresége után sem szűnt meg.

Magyarország fiai különböző utakon kapcsolódtak be a Szovjetunió megszállt területein folyó partizánharcokba. Voltak közöttük politikai emigránsok, katonaszökevények, katonák, akiket szovjet partizánok ejtettek fogságba, börtönből és koncentrációs táborokból szökött politikai foglyok, s voltak olyan magyarok is, akik fogságba esés után antifasiszta iskolát végeztek.

A magyar hazafiak közül a szovjet partizánosztagokban az első harcosok a politikai emigránsok voltak. A politikai üldöztetések, megtorló intézkedések még a második világháború előtt arra kényszerítették sok ezer magyart, hogy emigráljanak országukból. Ezen kívül magyar állampolgárok ezrei hagyták el a hazát a szegénység és a munkanélküliség miatt.

¹ V. Fomin: Vengerszkaja Narodnaja Armija. Moszkva, 1965., 16. o.

² Antifasisztkoe dvizsenyje Szoprotivlennyija v sztrana Evrop v godü vtoroj mirovoj vojnyü. Moszkva, 1962., 259. o.

A külföldön élő magyar antifasiszták nem tarthatták magukat távol más népeknek a reakció sötét erői ellen vívott harcától. Hazafias, internacionalista kötelességüknek tekintették harcolni a náciizmus ellen abban az országban, ahová a körülmények vetették őket. Az egyik, vagy másik ország területén folytatott antifasiszta küzdelem számukra egyszersmind a magyar nép szabadságáért vívott harcot jelentette.

Az elsők között lépett a szovjet partizánok soraiba Földes Pál, aki magyar politikai emigráns volt. Még 1926-ban belépett a KMP-be. Aktív politikai tevékenységéért 1930-ban letartóztatták és előbb 4 és fél, majd 5 év törönbüntetésre ítélték. A börtönben letöltött 10 év után illegálisan a Szovjetunióba érkezett. 1941 októberében, amikor a hitleristák Moszkvához közeledtek, önként belépett abba a katonai egységbe, amely részt vett a világ első szocialista államának fővárosáért vívott csatában. 1942-ben azzal a kéréssel fordult a parancsnoksághoz, hogy irányítsák őt egy partizánosztaghoz az ellenség hátába. Kérését teljesítették. 1942 szeptemberétől 1943 júliusáig Földes a brjanszki partizánalakulatok állományában működött, amelyeknek harci dicsősége már abban az időben nemcsak a Szovjetunióban, hanem külföldön is visszhangzott. Itt sok harctevékenységben vett részt, és bomlasztó munkát végzett a partizánok ellen megtorló akciókat folytató magyar katonai egységek soraiban. 1943 októberében Földes Pált ismét az ellenség arcvonala mögé küldték, ahol a szovjet partizánokkal vállvetve 1944 márciusáig harcolt a hitleristák ellen. A parancsnokságtól kapott feladatok teljesítésében Földes Pál bátor, energikus és kezdeményező harcosnak bizonyult. A partizánharcban tanúsított érdemeiért szovjet állami kitüntetésekben részesült.

Néhány magyar antifasisztát, politikai emigránst a háború idején mélyen az ellenség hátában vetettek be. Közülük mindenekelőtt a magyar nép hős fiát, Pataki Ferencet szeretném megemlíteni.³

Pataki a Nagy Honvédő Háború kezdetén nem egyszer fordult a párt- és állami szervekhez azzal a kéréssel, hogy a fronton, vagy az ellenség hátában harcolhasson. 1943. augusztus 18-án ejtőernyős szervező csoport parancsnokaként a Kárpátokban dobták le azzal a feladattal, hogy a csoportjára építve hozzon létre partizánosztagot, létesítsen kapcsolatot a helyi partizánalakulatokkal és antifasiszta illegális szervezetekkel, aktivizálja a lakosságot a hitleristák elleni fegyveres harcra, s a szovjet hadsereg érdekében folytasson felderítő munkát.

³ Pataki Ferenc 1892-ben munkácsaládból született. 1915-ben, az osztrák–magyar hadsereg katonájaként az orosz csapatok fogságába esett. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom után Krasznójarszk városában nagy agitációs és propaganda tevékenységet folytatott annak érdekében, hogy a hadifoglyok a szovjethatalom mellé álljanak és belépjenek a Vörös Gárdába, valamint az internacionalista brigádokba. Aktívan harcolt a forradalom ellenségeivel szemben, közvetlenül részt vett a szibériai harcokban. A fehérek kétszer ítélték golyó általi halálra. 1918-ban belépett az Oroszországi Kommunista (bolsevik) Pártba. A Cseremhovo-i medence bányász partizán druzsinál törzsének főnöke lett. Részt vett Kolcsak foglyul ejtésében, s ezért harci díszfegyverrel tüntették ki. Kolcsak bandájának likvidálása után a Cseremhovo-i medence Katonai-forradalmi Bizottságának elnöke volt. Az elkövetkező években az ellenforradalom, a banditizmus elleni harc területein harcolt, s 1923-tól kezdve a népgazdaság különböző vezető pozícióiba helyezték.

Pataki Ferenc csoportja — a feladatnak megfelelően — rövid idő alatt széles körű kapcsolatot létesített Huszt—Munkács körzetében az antifasiszta illegális harcosokkal. A helyi lakosság ruhával, élelmiszerral segítette a partizánokat, búvóhelyül szolgáló lakásokat bocsátott rendelkezésükre, személyi iratokkal, élelmiszerjegyekkel látta el őket. Sok hazafi csatlakozott hozzájuk. Az 1944-es év kezdetére Pataki csoportja 190 tagot számláló osztaggá nőtt. A lakosok százai a partizánok összekötőiként aktívan hajtották végre a megbízásokat és értékes felderítési adatokat szereztek. Az osztag harcosai megtámadtak kisebb ellenséges katonai és csendőri alakulatokat, diverziót és szabotázszt szerveztek, politikai munkát folytattak a lakosság között.

1943 októberében Pataki Ferenc az osztag egyik rádiósával Budapestre települt azzal a céllal, hogy a felderítő tevékenység hatókörét kiszélesítse. A magyar munkásosztály legjobb fiainak segítségére támaszkodva itt 1944 márciusáig működött. Ezzel egyidejűleg Pataki Ferenc — összekötőn keresztül — továbbra is irányította az általa létrehozott, a Kárpátokban tevékenykedő partizánosztagot.

1944 februárjában Huszton a csendőrök — Rác⁴ nevű ügynökük segítségével — körülfojták a partizánokkal kapcsolatot tartó Logajdo család házát, ahol ebben az időben a Pataki-osztag felderítői tartózkodtak. Az összecsapás során a Logajdo család három tagját és három partizánt megöltek, néhány partizánt elfogtak. Tömeges letartóztatások kezdődtek. Pataki Ferenc osztagának feladásában aljas szerepet játszott a volt görögkatolikus pap, Kosel. A horthysták csupán a huszti járásban több mint 600 embert tartóztattak le, 34 partizánt kivégeztek. 1944. március végén Budapesten Pataki Ferencet és segítőinek egy csoportját is letartóztatták.

Pataki Ferenc a vizsgálat ideje alatti kínzások ellenére semmit sem vallott az ellenségnek, és mindvégig hű maradt a Szovjetunióhoz. A halálos ítélet kimondása után is rendíthetetlen maradt. Hozzá tartozóinak a börtönből küldött egy levelében a következőket írta: „Nagyon sajnálnám, ha nem láthatnálak többé benneteket. Ebben az esetben éljetez helyettem is, és tegyetek mindent úgy, ahogy én tettem volna, amikor az élet megköveteli az embertől a teljes szívet, és tiszta bátor lelket...”

Általában nem szomorkodom, és ha hamarosan meg kell halnom, nyugodtan várom azt az órát...”

1944. november 4-én az ítéletet Sopronban végrehajtották. Ebben a városban avatták fel 1969-ben a magyar nép hős fia, a halhatatlan kommunista Pataki Ferenc emlékművét.

A politikai emigránsok mellett több, a magyar hadseregből önként átvált katona is harcolt a szovjet partizánok soraiban. Az 1942-es év elején a brjanszki erdőkben állt át a partizánokhoz a kommunista Major József, aki a harci bevetések során bátorságával és hősiességével tűnt ki. „A boldog életért harcolok — mondta Major József —,

⁴ Rác a későbbiek folyamán együtt szökött a visszavonuló német fasiszta csapatokkal. Jelenleg az USA-ban él.

a hitlerista rabtartók és kapitalisták nélküli Magyarországért... Es-küszöm, hogy addig fogom pusztítani a fasiszta bitangokat, amíg kezem bánni tud a géppisztollyal, és szemeim látnak.”⁵

1942 júliusában Sztaraja Guta faluban önként átállt Sz. A. Kovpak partizán magasabbegységéhez 40 magyar katona és munkaszolgálatos. 1943 végére ebben a magasabbegységben már 100 magyar harcolt. Különösen kiemelkedett közülük a kommunista Tóth József, aki kezdetben egy partizáncsoportot vezetett, majd zászlóalj politikai biztos lett. A magasabbegységben hősi tetteivel vált híressé ez a félelmet nem ismerő magyar hazafi. A Lengyelország területén való portyázások idején, 1944. március 20-án, a Nyugati Bug folyón való átkeléskor Tóth József elvtársai visszavonulását fedezte. Egyedül maradv géppuskájával, az utolsó tőlényig harcolt a fasisztákkal. A hősi halált halt partizán zsebében talált noteszban a következő bejegyzés volt olvasható: „Én büszke vagyok arra, hogy a magyar nép fia vagyok. Az a nagy tisztesség és szerencse jutott osztályrészemül, hogy védelmére kelhetek második hazámnak — Oroszországnak. Az ő ellensége — a mi ellenségünk. Oroszországért harcolva közelebb hozom a magyar nép felszabadulásának napját. Milyen kár, hogy nem minden honfitársam érti ezt meg... Eljön az idő, hogy megértik... Oroszország nélkül Magyarország szabaddá válása lehetetlen.”⁶

Bátran harcolt a fasisztákkal Pálfi István — az Ukrajna területén működő Sz. F. Malikov partizán magasabbegységének katonája. Mint sok magyart, őt is erőszakkal sorozták be a rabló hadseregbe. Korosztyen környékén szolgált egy építőzászlóaljban. Egyszer a fasiszta parancsnokság az építőket is állományába soroló megtorló osztagot küldött az erdőbe a partizánok ellen. Az expedíció a partizánok csapdájába esett. A hitleristák kénytelenek voltak megfutamodni a harc színhelyéről. Korosztyenbe visszatérőben a megtorló osztag maradékai a város előtt egy vak öregemberrel találkoztak, akit egy kisfiú vezetett. A vereség hatására felbőszült főhadnagy osztagparancsnok megparancsolta, hogy tartóztassák le és akasszák fel őket, mint partizánokat. A vak öreg és a kisfiú halála megrázta Pálfit. Kiválasztva a megfelelő pillanatot, éjszaka gránátot dobott a főhadnagy szobájába, magához vette géppisztolyát és átszökött az erdőben levő partizánokhoz.

Pálfi a partizánok körében mondába illő erejével, bátorságával, kezdeményezőkézségével hamar tekintélyt szerzett magának. 1943 nyarán az ellenséges alegységek ellen sok diverziós akcióban és vakmerő támadásban vett részt. Jelentős számú fasiszta katonát semmisített meg, ellenséges szerelvényt siklatott ki, fasiszta könnyű harcokcsit robbantott fel, zajtalanul némitotta el az ellenséges objektumok őrségét.⁷

1943 tavaszától Belorussziában, a Breszti területen, a Szerdlov-partizánbrigád tagjaként küzdött Moldoványi Ferenc magyar hazafi.

5 Novaja i novejsaja isztoria, 1961. 5. szám. 94. o.

6 Vtoraja mirovaja vojna, III. könyv. Moszkva, 1966., 174. o.

7 Pod odnim zpamenem. Moszkva, 1963., 74—79. o.

Apja az ellenállás aktív harcosa volt. Moldoványi már az első hadművelet során állhatatos és bátor partizánnak bizonyult. A hadműveleti terv értelmében az ellenséget aláaknázott mezőre kellett csalogatni és ott megsemmisíteni. A támadást az Ivanovszkij kerület Motol nevű helységében állomásozó hitlerista egység ellen indították. A partizánok egy csoportja — a „csalogató” szerepét játszva — titkon megközelítette az ellenséges helyőrséget és tüzet nyitott rá. Mihelyst azonban a hitleristák harcrendbe fejlődtek, a partizánok az elaknásított terület mentén megkezdték a visszavonulást. Az ellenség, hogy elvágja a partizánok visszavonulási útjait, harcokocsikát és gyalogságot vezényelt egyenesen a mezőn keresztül. Annak ellenére, hogy néhány harcokcsi felrobbant az aknákon, a fasiszták tovább üldözték a partizánokat, akik a dandár vezetősége által elhelyezett lesállások felé vonultak. Itt, a lesben álló csapat harcrendjében Moldoványi Ferenc és Szuskó Vladimir hidegvérrel és önuralommal tüzet nyitottak rájuk. Az ellenség megtorpant és nagy veszteségeket szenvedett. S amikor a partizánok többi géppuskája is bekapcsolódott a tüzelésbe, a fasiszták meghátráltak.

Moldoványi Ferenc az ellenség csapatainak elhelyezési körleteiben is tevékenykedett. Így Ivacevicsi faluban a magyar katonák egy csoportjával folytatott tárgyalásainak eredményeként sikerült a partizánok soraiba állítania 12 magyar katonát, akik bekapcsolódtak a hitleristák elleni harcba. Velük együtt részt vett a „Sín-háború” néven ismert akciókban. Ennek során számos csatát vívott a fasisztákkal. Moldoványi Ferencnek drága árat kellett fizetnie bátor cselekedetéért. A horthysták, megtudván, hogy Moldoványi átállt a partizánokhoz, kivégezték feleségét, apját és anyját.⁸

A szovjet partizánosztatok soraiban levő magyarok között voltak olyan hadifoglyok is, akik nem mindjárt léptek a fasizmus elleni fegyveres harc útjára. Így például a brjanszki partizánok a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 25. évfordulóján fényes akciót hajtottak végre, szétverték a Silinka falubeli ellenséges helyőrséget, amelynek Parragh őrnagy, egy magyar fasiszta tiszt volt a parancsnoka. Az akció során közel félszáz magyart ejtettek fogságba, akiket a Krasznaja Szloboda faluban levő partizánbázisra vittek.

Őszintén megvallva, ezek a katonák különböző beállítottságú emberek voltak: némelyek megpróbálták kihívóan viselkedni; néhányan, akiket megmérgezett a fasiszta propaganda, arra számítottak, hogy őket mindenképpen agyonlövik; voltak közöttük olyanok is, akik még az ételt és az orvosi segítséget sem fogadták el. Ennek a partizánalakulatnak abban az időben a már fent említett magyar kommunista, Földes Pál volt a tolmácsa. Földes tüzetesen elmagyarázta honfitársainak, hogy a szovjet partizánok szigorúan betartják a nemzetközi törvényeket, hogy a foglyok jövője a saját viselkedésüktől függ. Ezek a felvilágosítások azonban nemigen hatottak a foglyokra.

8 Uo. 178—187. o.

— Szégyenlem magam miattatok a szovjet emberek előtt — mondta nekik Földes. — Szégyenlem magam ez előtt a nemes lelkű ember előtt, aki úgy bánik veletek, mint gyerekekkel, pedig Usztariban a fasiszták felakasztották feleségét, anyját, apját pedig tűzbe dobták. Karjaiban halt meg sebesült barátja... Lehet, hogy ezt a ti golyóitok okozták... S most ő reggelit készít nektek, gondoskodik rólatok, szívélyesen beszélget veletek.⁹

A foglyok hangulata lassan változott, bár maradtak közöttük olyanok is, akik továbbra is ellenségesen nézték a partizánokat. Sokan viszont egyre figyelmesebben hallgatták Földes Pál szavait, kérve őt, olvasson fel nekik az újságokból, röplapokból; kérdezősködtek tőle, mi a helyzet a frontokon. S íme, egyszer Vaszilij Andrejev, a partizánosztog politikai biztos, miután alapos beszélgetést folytatott minden fogollyal, ünnepélyesen bejelentette, hogy valamennyien szabadok és önmaguknak kell meghatározni saját helyüket a jövőben. S akkor az egyik fogoly azt javasolta honfitársainak, hogy ne tekintsék magukat foglyoknak, hanem csatlakozzanak a partizáncsaládhoz, hogy harcolhassanak minden nép közös ellensége, a faszizmus ellen. Ez az ember Névai László, a jogtudományok doktora volt. A többiek egyhangúán elfogadták javaslatát. Névai politikai munkás lett egy szovjet partizánalakulatban. A „Partizán Pravdá”-ban kinyomtatott, földijeinek, a magyar katonáknak rendszeresen továbbított levelei igen erős fegyvernek bizonyultak az ellenség bomlasztásában, erejének gyengítésében. Később Névai László a szovjet hadsereg századosa lett.

A német fasiszták és csatlósai keleti fronton elszenvedett vere-ségei következtében a magyar hadseregben a bomlás jelei mutatkoztak. A szökevények száma növekedni kezdett. A szovjet hadsereg erős csapásainak eredményeként az 1942—43. évi téli hadjáratban néhány ezer magyar katona és tiszt esett fogságba. A KMP Központi Vezetőségének Külföldi Bizottsága nagy munkát folytatott a hadifoglyok között. Leleplezte a horthysták sovinizta propagandáját, magyarázta a háború rabló jellegét, amelyet a magyar hadsereg a hitleristákkal együtt folytatott. A Külföldi Bizottság hirdette Magyarország hitlerista blokkból való kiválásának és az antifaszista koalíció oldalára állásának szükségességét. 1943-ban a KMP KV Külföldi Bizottsága antifaszista iskolákat szervezett a hadifoglyok számára. Az itt végzetek közül a későbbiek folyamán sokan beléptek a szovjet partizánosztagokba és a szovjet hazafiakkal egy sorban harcoltak a faszizmus ellen.

Ismeretes, hogy a partizánmozgalom, mint a népi harc egy fajtája, amelyet a népek a külső és belső elnyomók ellen az ellenség által ellenőrzött területeken folytatnak, különböző formát ölthet. A partizánmozgalom legaktívabb és legmeghatározóbb formája a fegyveres harc. Sajnos, az ellenállási mozgalom Európa megszállt országaiban a Nagy Honvédő Háború kezdetéig, a helyi burzsoázia végzetes nép-

⁹ Uo. 171—172. o.

ellenes politikája miatt, leginkább passzív formákban jelentkezett. Később viszont, a szovjet hadsereg győzelmeinek hatására, ez a mozgalom mind lendületesebbé, aktívabbá kezdett válni. A Hitler-ellenes burzsoá körök azonban még ilyen körülmények között is minden módon fékeztek a partizánharc fejlődését.

A fasizmus elleni fegyveres harc fő szervezői a megszállt országokban a kommunista pártok voltak. Rájuk hárult a feladat, hogy leküzdjék a burzsoá ellenállási szervezetek vezetői többségének makacs ellenállását, amikor a megszállók elleni fegyveres harc szükségességének és időszerűségének kérdése került eldöntésre. E szervezetek vezetői — a „passzív kiválás” politikáját követve — azt tartották, hogy a fegyveres megmozdulások az angol—amerikai csapatok megérkezéséig „veszélyesek” és szükségtelenek. E csapatok segítségével remélték országaikban a háború előtti állapotokat visszaállítani. A burzsoá ellenállási szervezetek, ha létre is hozták (leginkább külföldön) harci alakulataikat, elsősorban a hatalom megkaparintására akarták őket felhasználni — a háború befejező szakaszában.

A dolgozó tömegek és a kizsákmányoló osztályok politikai céljai a fasizmus elleni harcban messze nem voltak azonosak. Ebből ered az antihitlerista burzsoá körök „kivárási” politikája, a félelem néptük felfegyverzésétől, törekvésük az ellenállás kommunista vezette baloldali erőinek likvidálására. Igaz, a burzsoá ellenállási szervezetek néhány katonai csoportja aktívan részt vett az antifasizista harcokban. Ez azonban nem volt tipikus jelenség. Egészében véve a hitleristák elleni fegyveres harc — az esetek többségében — az ellenállás burzsoá vezéreinek „kiváró” és „visszatartó” politikája ellenére fejlődött. A külföldi országok progresszív erőinek a fegyveres harc fejlesztésében a Szovjetunió nyújtott segítséget.

Ez a segítség főleg abban a meghatározó szerepben fejeződött ki, melyet a szovjet—német arcvonal játszott, ahol a fasizmus fő erői voltak lekötve, ahol a szovjet hadsereg az ellenség legharcképesebb hadosztályait örölte fel. Mindennek tükröződnie kellett a hitlerista rendszerek gyengülésén az általuk megszállt országokban; azon erők mennyiségének csökkenésén és minőségének romlásán, amelyeket bevonhattak az „új rend” fenntartására, az antifasizista elleni megtorló akciók folytatására.

Emellett azonban a Szovjetunió — teljesítve internacionalista kötelességét — közvetlen segítséget is nyújtott a külföldi országok dolgozó tömegeinek a partizánmozgalom fejlesztéséhez: a partizánharc specialistáit és a feltétlen szükséges anyagi eszközöket irányította ezekbe az országokba. Ezzel a céllal 1944-ben több szovjet partizánalakulat indult portyára Lengyelország és Csehszlovákia területeire. Ezenkívül Közép- és Dél-Kelet-Európa egy sor országában légi úton számos szervező csoportot vetettek be. Ezek állományát szovjet partizánok és külföldi antifasizisták alkották, soraikban nem kevés magyar hazafi is volt. A szervező csoportok állományában magyar politikai emigránsok és olyan magyar katonaszökevények is helyt kaptak, akik antifasizista iskolát végeztek és speciális felkészítésben vettek részt.

Az egyik ilyen csoport parancsnokának helyettese Zalka András volt — az ismert író, Zalka Máté unokaöccse. Zalka András munkáscsaládból származik, s már 1932-ben, 19 éves ifjúként aktív politikai életet kezd a KIMSZ soraiban. 1934-ben belép a kommunista pártba. Még ebben az évben letartóztatják kommunista irodalom terjesztéséért. Háromhónapos börtönbüntetése után folytatja munkáját a forradalmi és szakszervezeti mozgalomban Budapesten. 1936-ban önkéntesként Spanyolországba megy, s az egyik nemzetközi brigád tagjaként részt vesz a fasiszták elleni harcban. 1939-ben a Szovjetunióba érkezik, mint politikai emigráns.

A szervező csoportot, amelynek egyik vezetője Zalka András volt, 1944 júliusában vetették be Csehszlovákia területén. A harcokban Zalka András bátor és kezdeményező parancsnoknak bizonyult. Aktívan részt vett a szlovák hadsereg bomlasztásában és a német megszállók elleni fölkelés szervezésében. Zalka András nagy munkát végzett a szlovák hadsereg katonáiból, tisztjeiből és a helyi lakosságból verbuválódó partizánalakulat megszervezésében. A magasabbegység, amelyet az ő szervező csoportjuk hozott létre, hat partizánosztágból és egy lovasszázadból állott, s összesen 584 harcost számlált.

A magyarul, németül, franciául, spanyolul és oroszul beszélő Zalka András gyakorta vezetett felderítő csoportokat, amelyeket speciális feladatokkal irányítottak az ellenség hátába. Bátorságáért és vakmerőségéért szovjet kormánykitüntetésekben részesült.

Ugyancsak e szervező csoport tagjaként került bevetésre még két magyar — Czinna Ferenc és Ács István volt hadifogoly, akik antifasiszta iskolát végeztek. 1944 júliusától 1945 februárjáig az ellenség hátában működve bátor partizánnak bizonyultak.

A Szovjetunióból külföldi területre ledobott szervező csoportok létszáma a helyi hazafiakból és az ellenség szökött katonáiból általában gyorsan „szaporodtak”. Egy idő múlva e csoportok bázisán partizánosztagok, sőt magasabbegységek jöttek létre. Így például az a 19 tagú szervező csoport, amely N. V. Volkov vezetésével 1944 szeptemberében csehszlovák területen kezdte meg működését, egy bizonyos idő után a mintegy 600 főt számláló „Halál a fasiszmusra” partizánbrigáddá nőtt. Érdekes megjegyezni, hogy a brigádnak 416 magyar tagja volt. 1944 szeptemberétől 1945 márciusáig a „Halál a fasiszmusra” brigád partizánjai felrobbantottak 2 hidat, kisiklattak 2 ellenséges szerelvényt, megsemisítették az ellenség 315 katonáját és tisztjét, körülbelül 40 gépkocsiját és sok más technikáját.

Az 1944 szeptemberében ugyancsak csehszlovák területre ledobott Sz. G. Morozov vezette másik szervező csoportból fejlődött ki a 345 főt számláló „Bosszúállók” partizánbrigád. A bevetés pillanatában ez a csoport mindössze 19 emberből állt. A „Bosszúállók” brigádban voltak szlovákok, csehek, magyarok, oroszok, ukránok és más nemzetségek képviselői is. A brigádban 36 magyar szolgált. A megalakítás pillanatától a felszabadító szovjet hadsereg csapataival való egyesülésig a „Bosszúállók” brigád 34 ütközetet vívott, felrobbantott 3 hidat, és 9 nagyszabású szabotázsakciót hajtott végre az ellenség hátában.

Az említett brigádokban harcoló magyar partizánokat a parancsnokság nagyra értékelte. Íme néhány idézet a magyar partizánok harci jellemzéseiből: a „Bosszúállók” brigád 2. osztagának harcosa, Weisz István (született 1919-ben Budapesten) „... 1945. január 15-én a magyar hadseregből átállt a partizánokhoz, s belépett az osztagba, melyben 1945. március 25-ig harcolt. A partizánosztagban töltött időszakban aktívan küzdött a németek ellen. Két alkalommal vett részt az ellenség által őrzött objektumok elleni támadásban, a Sztarije Gorü falu környéki támadásban és műút aláaknázásában. A csatában bátran és vakmerően viselkedett. Fegyelmezett és megbízható...”

Az 1. osztag harcosa Pataki Árpád (született 1922-ben Ajnácskőn, feledi járás) „... 1942-től 1944-ig a magyar hadseregben szolgált. Börtönbe zárták háborúellenes propaganda miatt. A börtönből (Banská Bystrica) megszökött és 1945. február 1-én a partizánosztagba lépett, ahol 1945. március 25-ig tartózkodott... Részt vett akciókban, német helyőrség elleni támadásban és a partizánkerület védelmében. Minden esetben bátran tevékenykedett. Kezdeményező...”

A 2. osztag harcosa Róth József (született 1913-ban Kisvárdán) „... az osztagba 1945. január 15-én lépett be (a magyar hadseregből állt át) és 1945. április 25-ig maradt soraiban. Az osztagban eltöltött idő alatt aktívan küzdött a németek ellen. Két alkalommal vett részt őrzött objektumok elleni támadásban (vasúti híd és alagút), részt vett ellenséges hadoszlop elleni harcban, aláaknázott műutat. Az ő részvételével összesen 60 németet semmisítettek meg. A harcokban bátran és merészen cselekedett. Fegyelmezett...”

1944 őszén Csehszlovákia területén magyar hazafiak is működtek azokban a partizán magasabbegységekben és osztagokban, amelyeket szovjet parancsnokok, P. A. Velicsko, E. P. Voljanszkij, I. D. Dibrova, A. Sz. Jegorov, V. A. Karaszev, V. A. Kvitinszkij, V. A. Kuznyecov, A. I. Kurov, A. A. Martinov, N. A. Prokopjuk, D. M. Rezuto, A. Sz. Szagyilenko, A. A. Sznyezsinszkij, M. I. Sukajev és mások vezettek. Sok szökött magyar közvetlenül részt vett a szlovák népi fölkelésben. Alá kell húznunk, hogy a Szlovákiában kialakult széles partizánmozgalom nagy hatással volt az 1. magyar hadsereg szétbomlására. A partizánok és a szovjet hadsereg oldalára most már nemcsak kisebb csoportok, hanem nagy alegységek is átálltak.

A külföldön működő szovjet partizánalakulatok kiváló harci tulajdonságokkal rendelkeztek. A szovjet ember határtalan hazaszeretete, a faszizmus elleni harc igazságosságának tudata, nagy történelmi miszsiójának mély átérzése, rátermettsége, józan paraszti esze, önfeláldozó készsége az emberiség jövője érdekében, törekvése, hogy erejének maximumát adja az ellenség szétverésének meggyorsításához — mindez széles bázist biztosított a partizánharc hatékony eszközeinek alkotó alkalmazására. A magyar hazafiak, akik a szovjet partizánokkal együtt ténykedtek az ellenség hátában, elsajátították szovjet bajtársaik gazdag harci tapasztalatait, megtanulták tőlük a partizánharc művészetét. Mindez emelte azoknak a partizánalakulatoknak a harc-készségét, amelyeknek zömét magyar antifasiszták alkották, és létre-

hozta a feltételeket, hogy működési területüket közvetlenül Magyarországra helyezték át.

1944 őszén a Fábry József és Nógrádi Sándor vezette partizánosztagok, amelyek a Szlovákiában földetért szervező csoportokból nőttek ki, átlépték Magyarország határait. Ezek az osztagok a helyi lakosságból és a magyar hadsereg szökött katonáiból tovább gyarapodtak. Így például, a Fábry vezette osztag létszáma Magyarország területén 300 főre nőtt. A harcokban ezen osztag partizánjai 340 fasisztát semmisítettek meg és kb. 100 embert ejtettek fogságba.¹⁰

A magyar kommunista mozgalom aktív személyisége, Nógrádi Sándor által vezetett osztag, amely a salgótarjáni szénmedence területén működött, hamarosan 450 harcost számlált. Hozzá csatlakoztak az itt már működő partizáncsoportok is. Ez lehetőséget adott az ellenség nagy aleggységeivel szemben folytatandó harcra. Így Abroncsospusztánál — kétnapos csatában — Nógrádi Sándor osztagának partizánjai megfutamítottak egy SS megtorló zászlóaljat.¹¹

Aktívan tevékenykedett a magyar antifasiszta harcos Uszta Gyula vezette partizánosztag is. Ez az osztag az 1944. augusztus 8-án a Kárpátokban bevetett szervező csoportból fejlődött ki. Hamarosan csatlakozott hozzájuk egy másik osztag is, amelyet I. G. Priscsepa szovjet parancsnok vezetett. Valamivel több, mint két hónap alatt Uszta Gyula osztagának létszáma 28 főről 158 főre nőtt. Ezen kívül sok hazafi segítette a partizánok működését felderítésekkel, az osztag anyagi ellátásával, illetve a partizánok és az illegálisban élők közötti kapcsolat fenntartásával.

Az Uszta Gyula vezette osztag az 1703—1711-es magyar nemzeti felszabadító harc vezetőjének, Rákóczi Ferencnek a nevét viselte. A harctevékenység két hónapja alatt az osztag partizánjai 7 katonai szerelvényt sikláttak ki, vasúti hidat robbantottak, 1064 ellenséges katonát és tisztet tettek harcképtelenné. 1944 októberében a Rákóczi-osztag 10 napos harcot folytatott a felszámolásukra bevetett erőikkel; a harcok során a horthysták és hitleristák néhány száz halott és sebesült katonát, valamint tisztet vesztek.¹² S bár ennek az osztagnak korlátozott létszáma volt, a magyar tábori csendőrség jelentéseiben mint „partizánvezeték” szerepelt.

1944 nyarán 11 szovjet—magyar szervező csoportot dobtak le Magyarországot területére 166-os összlétszámmal.¹³ 1944 végére pedig a partizánosztagok, amelyek Magyarországon működtek, már 2500 főt számláltak.¹⁴ A horthysták kezén levő területeken harcoló partizánosztagok gerincét a szovjet hadsereg oldalára állt magyar katonák alkották, míg a vezető magot azok a magyar kommunisták és hazafiak képezték, akiket a Szovjetunióban az antifasiszta iskolákon képzettek fel. A szovjet—magyar partizán szervező csoportok döntő többségét a Partizánmozgalom Ukrán Törzsén keresztül vetették be

10 Nemes Dezső: Magyarország felszabadulása. Budapest, 1960., 132. o.

11 V. Fomin: i. m. 24. o.

12 Antifasisztkoe dvizsenyje Szoprotivivlenija... 288. o.

13 Vtoraja mirovaja vojna... 174. o.

14 Nemes Dezső: i. m. 141. o.

Magyarországon. Voltak esetek, amikor a szovjet partizánalakulatok parancsnoksága saját elhatározás alapján küldött magyarokat hazájukba, hogy szervezzék a fegyveres harcot. Így az Sz. A. Kovpak vezette magasabbegység kárpáti portyája alkalmával a magyar partizánokat hazaengedték, hogy országuk területén bontakoztassák ki a partizántevékenységet.¹⁵

A fasizmus ellen a szovjet emberekkel vállvetve harcoló magyar hazafiak életükkel és vérével bizonyították az internacionalizmushoz való hűségüket. E harcokban erősödött a szovjet és a magyar nép közötti barátság, erősödött a nemzetközi szolidaritás eszméje.

A második világháború idején külföldön harcoló antifasiszták részvétele az ellenállási mozgalomban — ezen belül a partizánmozgalomban — még nincs eléggé feldolgozva. A harcokat vezető kommunista pártok — a fasiszta terror körülményei között — illegitimitásban működve nem őrizhették meg a szükséges dokumentumokat. A konspiráció érdekében gyakran egyáltalán nem készítettek részletes dokumentációt. A partizánalakulatok harctevékenységének körülményei szintén minimálisra csökkentették a tények és események dokumentálásának lehetőségét. A harci akciók során emellett sok igen fontos irat tönkrement, vagy maguk a partizánok semmisítették meg azokat. Néhány forrást pedig sikerült az ellenségnek megkaparintania, amelyeknek még nem akadtunk nyomára.

Elmondhatjuk azonban, hogy a szovjet és külföldi irodalomban jelentek meg munkák, memoárok az ellenállási mozgalom történetéről, amelyek internacionalista szellemben világítják meg a különböző népek antifasisztáinak részvételét az országuk határain túli partizánharcban. A vázolt körülmények aláhúzzák, hogy e probléma kutatásában még messze nem merítettünk ki minden lehetőséget. A jövőben még bizonyára sok jó könyv emlékezik meg a magyar nép legjobb fiairól, akik a szovjet partizánok soraiban és más népek ellenállási mozgalmaiban harcoltak a fasizmus ellen.

Ez a téma nem veszti el aktualitását, amíg léteznek kizsákmányoló osztályok. A szolidaritás az emberek között — az alapelv, amelyért mindig harcoltak a kommunisták — mindenütt visszhangra talál, ezért nem véletlen, hogy az imperialisták minden módon igyekeznek aláásni a kommunista és munkáspártok tekintélyét, megpróbálják eltitkolni az ellenállási mozgalom lényegét, össznépi jellegét és nemzetközi gyökereit.

Napjainkban az internacionalizmus erősíti a népek egyre növekvő ellenállását az új világháború kirobbantásával szemben. Osztályelleneségeink nem alap nélkül félnek országuk népének béke- és szabadságmozgalmaitól. Attól tartanak, hogy háború esetén ez a mozgalom a harc fegyveres formájává változhat, melynek célja saját kormányaik megdöntése, a szociális elnyomás és egyenlőtlenség eltörlése olyan társadalom felépítése érdekében, amely kiirtaná a háború okait és boldog jövőt biztosítana az egész emberiségnek.

15 Sz. V. Rudnyev: Scsodennik pro Karpatszkij rejgy. Kijev, 1949., 69. o.

ВЕНГЕРСКИЕ ПАТРИОТЫ В РЯДАХ СОВЕТСКИХ ПАРТИЗАН В ГОДЫ ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ

Резюме

В период Великой Отечественной войны многие венгерские патриоты сражались в советских партизанских отрядах против гитлеровского фашизма и его приспешников. Мы можем встретиться с венгерскими антифашистами в партизанских отрядах, действовавших в районе Брянских лесов, в Белоруссии и на Украине, не мало число тех, кто на оккупированных территориях Советского Союза героически сражался в легендарных партизанских соединениях С. А. Ковпака, С. Ф. Маликова, М. И. Наумова, Н. А. Прокопока и в других партизанских частях. Плечом к плечу с советскими партизанами венгерские участники сопротивления воевали против фашистов на территории Польши, Чехословакии, Югославии, а также на территории своей родины. Свою работу автор посвящает памяти этих венгерских партизан.

Автор статьи дает прежде всего анализ тех мотивов, которые побуждали лучших сынов венгерского народа взяться за оружие вместе с другими народами и прежде всего с сынами советского народа, и — если было нужно, — то жертвовать своей жизнью за свободу и независимость этих народов.

То обстоятельство, — констатирует автор очерка, — что в рядах советских партизан, сражавшихся против фашизма, боролись также и венгерские патриоты, не было случайным явлением. Это было логическим продолжением интернационалистической политики Венгерской Коммунистической Партии в той борьбе, которую она вела в течение десятилетий за социалистическое будущее венгерского народа.

В дальнейшем автор рассказывает, каким образом включились сыны Венгрии в партизанские бои, проходившие на оккупированных территориях Советского Союза, в ходе чего мы получим также и ответ на то, кем являлись эти патриоты. Среди них, — пишет автор, — были политические эмигранты, перебежчики и солдаты, попавшие в плен к партизанам; политические заключенные, бежавшие из тюрем и концентрационных лагерей, были также солдаты венгерской армии, попавшие в плен к советской армии, и окончившие в плену антифашистские школы.

Среди венгерских патриотов в советских партизанских отрядах первыми бойцами были политические эмигранты. Автор очерка прежде всего дает оценку их деятельности. Среди других он упоминает здесь Пала Фельдеша, который «проявил себя смелым, энергичным и инициативным бойцом».

Многие венгерские антифашисты, политические эмигранты во время войны были заброшены в тыл противника. В числе их автор обращает внимание на деятельность казненного в Шопроне Ференца Патаки и его группы, состоявшей из 60 человек.

Наряду с политическими эмигрантами многие солдаты хортистской венгерской армии добровольно перешли к советским партизанам и сражались в их отрядах. Среди них был также и коммунист Йожеф Майор, который дал такую клятву: «Я клянусь уничтожать фашистских мерзавцев до тех пор, пока руки мои могут управлять автоматом, а глаза видеть»; комиссар батальона Йожеф Тот, который прикрывал отступление своих товарищей-партизан и до последнего патрона сражался с фашистами; Иштван Палфи, который завоевал авторитет своей достойной легендой силой, смелостью и инициативой; Ференц Молдованы, который, будучи бойцом партизанской бригады имени Свердлова, отличился в вооруженных акциях против фашистов и в так называемой «Рельсовой войне».

Среди венгров, находившихся в советских партизанских отрядах, были также и военнопленные, которые не сразу вступили на путь вооруженной борьбы с фашизмом. Автор рассказывает, как удалось привлечь их к этой борьбе и каким образом

превратились они в неустрашимых партизан. В ходе этого автор дает оценку той просветительной работе, которая проводилась Заграничным Комитетом Венгерской Коммунистической Партии в рядах военнопленных.

Как известно, Советский Союз, — выполняя свой интернациональный долг, — оказал также непосредственную помощь трудящимся массам зарубежных стран в развитии партизанского движения: из Советского Союза направлялись в эти страны специалисты партизанской борьбы и необходимые для этой борьбы материальные средства. С этой целью в 1944 году несколько советских партизанских частей — в составе которых были и венгры — были высланы в рейд на территорию Польши и Чехословакии. Кроме того немало организационных групп было сброшено с парашютами в ряд стран Средней и Юго-восточной Европы. В дальнейшем автор очерка описывает деятельность этих групп, отмечая при этом героизм сражавшихся в рядах партизан Андраша Залка, Ференца Цинна, Иштвана Ач, Иштвана Вейса, Арпада Патаки, Йозефа Рот и многих других венгерских партизан.

Осенью 1944 года на территории Чехословакии в партизанских соединениях и отрядах, возглавляемых советскими командирами, сражались и венгерские патриоты. Автор очерка констатирует, что венгерские патриоты, действовавшие в тылу противника, великолепно усвоили богатый боевой опыт своих советских товарищей, выучились у них искусству партизанской войны. Всё это повышало боеготовность тех партизанских частей, ядро которых составляли венгерские антифашисты, в результате чего были созданы условия для переноса района их действия непосредственно на территорию Венгрии.

В заключительной части очерка автор дает оценку боевых действий партизанских отрядов, которыми командовали Шандор Ногради, Дьюла Уста, Йозеф Фабри.

Подводя итог, автор статьи приходит к выводу: «Борясь против фашизма плечом к плечу с советскими людьми, венгерские патриоты своей жизнью и кровью доказали свою приверженность интернационализму. В ходе этой борьбы крепла дружба между советским и венгерским народами, крепла идея международной солидарности.»

W. N. ANDRIANOW:

UNGARISCHE PATRIOTEN IN DEN REIHEN DER SOWJETISCHEN PARTISANEN ZUR ZEIT DES ZWEITEN WELTKRIEGES

Resümee

Im Laufe des Großen Vaterländischen Verteidigungskrieges haben zahlreiche ungarische Patrioten in den sowjetischen Partisanenformationen gegen den Hitlerfaschismus und seine Satelliten gekämpft. In stattlicher Anzahl begegnen wir ungarischen Antifaschisten in den Partisanenverbänden um Brjansk, in Weißrußland und in der Ukraine, doch nicht gering ist die Anzahl auch jener, die in den besetzten Gebieten der Sowjetunion in den höheren Partisaneneinheiten der legendären S. A. Kowpak, S. F. Malikow, M. I. Naumow, N. A. Prokopjuk und als Mitglieder anderer Partisanenformationen heldenhaft gekämpft haben. Schulter an Schulter mit den sowjetischen Partisanen haben ungarische Widerstandskämpfer gegen die Faschisten auch in Polen, in der Tschechoslowakei, in Jugoslawien und auf dem Gebiete ihres eigenen Vaterlandes gekämpft. In seinem Werke stellt der Verfasser diesen ungarischen Partisanen ein Denkmal.

Der Verfasser analysiert vor allem, welche Beweggründe die Besten des ungarischen Volkes veranlaßt haben, zu den Waffen zu greifen und mit den Söhnen anderer Völker, vor allem der Sowjetvölker — wenn es sein mußte auch

mit der Aufopferung ihres Lebens — für die Freiheit und Unabhängigkeit ihres Volkes gegen den Hitlerfaschismus zu kämpfen.

Der Umstand, daß in den Reihen der gegen den Faschismus kämpfenden sowjetischen Partisanen auch ungarische Patrioten gekämpft haben — stellt der Autor fest — war keine zufällige Erscheinung. Dies war eine logische Fortsetzung der internationalistischen Politik der Ungarischen Kommunistischen Partei, die sie um die sozialistische Zukunft ihres Volkes seit Jahrzehnten geführt hat.

Dann spricht der Verfasser davon, auf welche Art und Weise sich die Söhne Ungarns in die auf den besetzten Gebieten der Sowjetunion geführten Partisanenkämpfe eingeschaltet haben, wobei wir auch erfahren, wer diese Patrioten waren. Es gab unter ihnen — berichtet er — politische Emigranten, Überläufer und solche Soldaten, die von den Partisanen gefangenengenommen wurden, aus Kerkern und Konzentrationslager geflüchtete politische Häftlinge und dann auch solche ungarische Soldaten, die von der Sowjetarmee gefangenengenommen wurden und dann eine antifaschistische Schule absolviert haben.

Von den ungarischen Patrioten waren in den sowjetischen Partisanenverbänden die ersten Kämpfer politische Emigranten. Auch der Verfasser würdigt vor allem ihre Tätigkeit. Unter andere erwähnt er hier Pál Földes, „der sich als tapferer, energischer und initiativer Kämpfer erwies“.

Mehrere ungarische Antifaschisten, politische Emigranten wurden während des Krieges tief im Rücken des Feindes eingesetzt. Unter diesen erwähnt der Verfasser die Tätigkeit des in Sopron (Ödenburg) hingerichteten Ferenc Pataki und seiner Gruppe.

Neben den politischen Emigranten haben auch mehrere, aus der ungarischen Horthy-Armee freiwillig übergetretene Soldaten an der Seite der sowjetischen Partisanen gekämpft. Unter diesen befanden sich auch der Kommunist József Major, der versprochen hat: „...so lange werde ich die faschistischen Schurken vernichten, bis meine Hände die Maschinenpistole bedienen und meine Augen sehen können“, József Tóth, der politische Kommissar eines Bataillons, der den Rückzug seiner Partisanenkameraden deckend bis zur letzten Patrone gegen die Faschisten gekämpft hat, István Pálfi, der mit seiner legendären Körperkraft, seinem Mut und seiner Initiative sich Ansehen erwarb, Ferenc Moldoványi, der sich als Mitglied der Partisanenbrigade Swerdlow in den bewaffneten Aktionen gegen die Faschisten und im sog. „Gleisenkrieg“ auszeichnete.

In den Reihen der sowjetischen Partisanenverbände befanden sich auch ungarische Kriegsgefangene, die nicht gleich den Weg des bewaffneten Kampfes gegen die Faschisten beschritten. Der Verfasser erzählt, wie sie gewonnen werden konnten und wie sie zu unerschütterlichen Partisanen geworden sind, und erwähnt hierbei auch jene Aufklärungsarbeit, die die Auslandskommission der Ungarländischen Partei der Kommunisten im Kreise der Kriegsgefangenen vollbrachte.

Wie bekannt, hat die Sowjetunion — ihrer internationalistischen Verpflichtung entsprechend — auch den im Ausland werktätigen Massen Hilfe zur Entwicklung der Partisanenbewegung geleistet: sie hat Spezialisten im Partisanenkampf und die unbedingt notwendigen materiellen Mittel in diese Länder gelenkt. Mit diesem Ziel begaben sich mehrere sowjetische Partisanenformationen — auch mit Ungarn in ihren Reihen — zum Einsatz in das Gebiet von Polen und der Tschechoslowakei. Außerdem wurden auf dem Luftwege zahlreiche Organisationsgruppen in Mittel- und Südosteuropa abgesetzt. Im weiteren erwähnt der Verfasser die Tätigkeit dieser Gruppen und würdigt die stets mutige Standhaftigkeit von András Zalka, Ferenc Czinna, István Ács, István Weiß, Árpád Pataki, József Róth und anderer ungarischer Partisanen.

Im Herbst 1944 waren auf dem Gebiet der Tschechoslowakei in den höheren Partisanenformationen und Abteilungen, die unter dem Kommando sowjetischer Offiziere standen, auch ungarische Patrioten. Der Autor stellt fest, daß sich die im Rücken des Feindes tätigen ungarischen Patrioten die reichen Kampferfahrungen ihrer sowjetischen Kamaraden großartig angeeignet, die Kunst des

Partisanenkampfes von diesen erlernt haben. All dies steigerte die Kampfbereitschaft jener Partisanenverbände, die in ihrer großen Mehrheit von ungarischen Antifaschisten gebildet wurden und schuf die Vorbedingungen zur Verlegung ihres unmittelbaren Wirkungsgebietes nach Ungarn.

Im abschließenden Abschnitt würdigt der Verfasser die Kampftätigkeit jener Partisanenformationen, deren Befehlshaber Sándor Nógrádi, Gyula Uszta, József Fábry waren.

Als Schlußfolgerung stellt der Autor fest: „Die mit den Sowjetmenschenschulter an Schulter gegen den Faschismus kämpfenden ungarischen Patrioten haben mit ihrem Blut und Leben ihre Treue zum Internationalismus bewiesen. In diesen Kämpfen wurde die Freundschaft zwischen dem Sowjet- und dem ungarischen Volk gestärkt, ebenso die Idee der Internationalen Solidarität.“